

EEN MOORDROLLE VAN HUYBERGEN UIT DEN TIJD VAN HERTOG JAN III

DE NAAM, ik moet dit dadelijk bekennen, berust op fantasie, maar hoe kunnen wij een naamloos document uit het oude archief der Wilhelmiëten-priorij van Huijbergen, dat ons een opsomming geeft van negentien moorden en misdaden, gepleegd op de grenzen van het hertogelijke en Tongerloosche gebied en het Bredasche land, meer kenschetsend noemen? Het stuk zelf is een waar „instrumentum”, wat gediend zal hebben als bewijsstuk, als grensaanwijzing in de veelvuldige geschillen tusschen genoemde Wilhelmiëten en de Abdij van Tongerlo, een opsomming van precedënten gevend, waaruit moest blijken aan wie de rechtsmacht binnen bepaalde grenzen toekwam.

Als uiterst beknopte inleiding: De geschillen tusschen beide religieuze instellingen spruitten voort uit een onnauwkeurige aanduiding der begrenzing van eigendom en jurisdictie van het Huybergsche klooster in het midden der 13e eeuw. Onnauwkeurigheid, welke volgens onze opvattingen onbegrijpelijk schijnt, maar voor de middeleeuwsche bevolking geenszins ongewoon was. Bij het toenmalige nog veel heerschende gewoonterecht was goede trouw tusschen partijen welhaast vanzelfsprekend en niemand, die eenigszins vertrouwd is met teksten en processtukken uit die tijden, zal zich verwonderen over hoogst gebrekkige omschrijving van hoeveelheid, plaats of tijd, zoodat de rechter in zoo'n kwestie dikwijls een beroep moest doen op „oude lieden” die verklaarden, dat de feiten zich zoo en zoo hadden voorgedaan. Men beriep zich op de jurisprudentie, welke men uit herinnering of door overlegging van schriftelijke getuigenissen opbouwde.

De rechtsmacht van den Abt van Tongerlo, als wereldlijk heer van een aanzienlijk gebied, dat gelegen was langs onze zuidergrens, was door dezelfde grenzen omvat als die van de Brabantsche hertogen, die in ditzelfde gebied naast hun recht op jacht, er de hoge jurisdictie behouden hadden tot aan het jaar 1651, wanneer door koop, ook deze hoge rechtsmacht in handen van Tongerlo gekomen is.

Beide heeren hadden aldus, als kenmerk hunner macht eigen ma-

gistraten in de onderhoorige dorpen. Zoo zien wij dan te Esschen-Calmphout-Huybergen schout (meier) en schepenen van den Abt van Tongerlooschen schout of drossaert van de hertogen van Brabant naast elkaar optreden, en daarenboven nog vanwege den hertog: de „Schout in Waterland” een ambtenaar met rechterlijke bevoegdheid voornamelijk in zake jacht en visscherij.

Het bedoelde gebied grensde met de zuidzijde aan Brecht en Eekeren (de Eygen van Akeren), westelijk en noordelijk aan het gebied van Bergen op Zoom en aan het Roosendaalsche - dus Bredasche-land. De oudste grensafbakingen rond 1290 (a) geven dezelfde grenspunten als we in ons document vinden.

Ik mag deze grenspunten als voldoende bekend veronderstellen, alleen als aide-mémoire noem ik de ons aanbelangende grens: Van het oost-einde van Zustermeer (= huidige Groote Meer onder Putte) dwars door het dorp Huybergen naar een punt, dat Hertsputte (b) heet, vandaar in rechte lijn drieboomende op het zuideinde van Otmeer (c) = Hopmeer of Ottermeer ten Z.W. van Nispen, een rechte grenslijn, die onveranderd is gebleven in welhaast zeven eeuwen. Verder van Otmeer op de Dekensriet (= huidige Steenpaal) ten Z.O. van Nispen.

Het feit, dat deze grenslijn midden door de Huybergsche kloosterkerk „drieboomde”, droeg niet weinig tot hevige en langdurige conflicten bij. Over de oudste ons bekende grensruzie's leze men het door Juten langen tijd geleden gepubliceerde stuk (Taxandria jg. IX, 1902, p. 119, 172). (t) uit 1349, waarbij die van Bergen ter rechtzitting verschenen, met veel „luden met piken ende met staven gewapend”!

Het document, dat ik hier wil bespreken is uit meer dan een oogpunt eigenaardig: Het is een kleine aaneengenaaide perkamentrol, 21 x 82 cm. en berust in het oude archief der Wilhelmiëten, thans in het klooster te Huybergen. Het is ongenummerd, ongedateerd en niet gezegeld: er ontbreekt wel alles aan, wat een rechtsgeldig document behoort te bezitten. Aangezien het nimmer gepubliceerd werd, zocht ik eerst, of van dit vreemde stuk misschien elders een copie of minute zou te vinden zijn en wel op de eerste plaats bij de tegenpartij, de abdij van Tongerlo.

Inderdaad bevindt zich in het abdij-archief een gelijkkluidend document, even vreemdsoortig, zonder datum of zegel, tusschen 14e eeuw-sche procesrollen bewaard. De archivaris Dr Erens was zoo vriendelijk mij daarvan een copie te bezorgen, teneinde deze tekst te kunnen vergelijken met die van het Huybergsche stuk. Een dateering van het 14e

eeuwsche document wil ik beproeven na de hier volgende interpretatie, waarbij ik het stuk in extenso als bijlage toevoeg.

Zooals gezegd, het valt, zonder gebruikelijke beginprotocol, dadelijk met een notificatio, als met de deur in huis:

Kenbaar zij, dat deze zijn de grenspalen en punten van het rechtsgebied van onzen hertog van Brabant en van de eigendommen van de abt van Tongerlo, welk rechtsgebied en eigendom dezelfde begrenzing hebben nabij Calmpthout en Esschen en die vroeger ten tijde van de vader van den hertog — God hebbe zijn ziel — door Gerard van Uden en ook ten tijde van de tegenwoordige hertog (d.i. Jan III) door Klaas Swanen, drossaert en heer Gillis van Quaderebbe, ridder en raadsheer zijn gestoken, uitgezet en waarover uitspraak is gedaan, zoals de documenten duidelijk omschrijven.

Ten eerste is grenspunt en limiet de paal van de Poesberg (d) en vandaar op het oosteinde van Sustermeer (d) van daar op de Hertsputte en van Hertsputte (d) op de zuidzijde van Ottermeer (c) vandaar op de Dekensriet en vandaar op de Nispensche Drieboutsberg (h) vandaar op Hesselensvoort en tot op de Ellendige Berg (e) en vandaar tot op de eerstgenoemde grensstaak.

Binnen deze palen en grenspuiten op de heide en woeste gronden heeft de hertog van Brabant en zijn voorzaten de zaken berecht, welke hierna staan beschreven.

1. Op een land genaamd Puwesvenne (k) was eertijds verdronken en vermoord (geworgd) een vrouw uit Brecht, door haren minnaar (l) en dat is berecht van wegen den hertog door Arnoud de Molenaar, schout van Waterland en door Oebrecht van Calmpthout, die daarbij was, is die vrouw begraven.
2. Daarna was een vrouw vermoord aan de andere zijde van de Poesberg (d) aan de kant van Eekeren: dat werd berecht door de heer van Eekeren want het was geschied buiten de voornoemde grenspalen.
3. Vervolgens werd hier na nog een vrouw vermoord nabij Zwalmenmoer (d) en dat is berecht door eerdergenoemde Arnoud vanwege den hertog en hij deed haar begraven daar ter plaatse.
4. Evenzoo een jaar daarna, heeft men een man vermoord gevonden liggende aan de westkant van de Wintgate (m): dat werd berecht wegens den hertog door Diderik van Calmpthout met de schepenbank van Calmpthout en men deed hem begraven op het kerkhof van Calmpthout.
5. Daarna doodde zekere Roef van Holland een man, die Gerard van Baerle heette, tusschen de Nol (o) en Huybergen, ter plaatse genaamd Gerards Kruis en dat werd berecht door genoemde Arnoud de Molenaar met de schepenen van Calmpthout en Esschen.
6. Evenzoo is vermoord geworden heer? Willem Dusen, onderdaan (p) van Bergen op Zoom op dezelfde plaats (ane ghenen 01) en dit werd berecht wegens den hertog van Brabant door de schout van Waterland, Jacob Lammensoon, tezamen met de lieden van

- den Eigen (van Eekeren) (r) en met onderdanen van den hertog, die daaromtrent woonden en die ter rechtszitting kwamen.
7. Eveneens ving de „meester” van Bovendonk een dief bij Peusberg, die afkomstig was uit Woensdrecht en die beesten had gestolen. Dit werd berecht door de schout van Antwerpen, Gillis van Busenghem, wegens den hertog, want hij deed dien dief te Antwerpen ophangen.
 8. Eveneens een man, uit Ekeren, die turf had gegraven binnen de genoemde palen en die turf was daar in pand genomen door den abt van Tongerlo. Omdat die man nu verpande goederen aanvaardde, moest hij boete betalen tenbehoeve van den hertog, aan de schout van Antwerpen, Gillis van Busenghem en ook moest hij aan de abdij van Tongerlo de schade vergoeden.
 9. Vervolgens deed Bastyn van Amerlo, die toen Heer van Ekeren was, als leenman van den hertog van Brabant, binnen deze grenspalen een omheining slechten van een land op het gebied van Godevaert en hij moest dit, bij aanzegging wegens den hertog, weder oprichten op zijn kosten en met zijn eigen volk van Ekeren.
 10. Eveneens deed Klaas van Nispen (s) rechtspraak wegens de heer van Bergen te Huybergen aldaar vlak naast het kerkhof op de zuidzijde: maar omdat Huybergen binnen genoemde grenspalen gelegen is, zoo moest zijn opvolger heer Costijn van Ranst, die na hem drosaat van Bergen was, die plaats met zijn lieden en met de schepenen wederom ontruimen en den hertog en de abdij van Tongerlo wederom in recht herstellen: hetgeen geschiedde door Gillis van Buseghem, schout van Antwerpen.
 14. Eveneens had een man uit Zeeland een paar schapen gestolen te Brecht en toen hij ze al tot nabij Huybergen had voortgedreven, heeft Willem Vinhamer, schout van den hertog te Esschen, hem achtervolgd en gevangen en men bracht de schapen naar Calmpthout in het dorp en toen heeft de schout van Waterland, Jacob Lammenszoon de dief doen overleveren aan de schout van Brecht, Jan van Pulle, die te voren moest garanderen, dat hij den dief zou ophangen, zooals hij ook deed.
 15. Evenzoo, toen de dochter van Claus Veren Bertenszoon uit Putte oud omtrent 15 jaar, dood bleef onder een wagen (wagen met heiplaggen?) nabij de Putschemoer niet ver van het Meerke. Omdat nu Hendrik Blok, de schout te Putte van de Vrouwe van Bergen er gerechtelijk uitspraak over deed en verlof gaf om het doode lichaam te vervoeren (te aanvaarden) en om paard en wagen weg te voeren, daarom greep hem Hugo Lamszoon, schout van Waterland wegens den hertog, en deed hem brengen op het Steen te Antwerpen: en hij moest boete betalen aan de schout van Antwerpen, Jan van Schoten, en ook de man van wie wagen en paarden waren moest vergoeden aan diezelfde schout.
 16. Vervolgens, toen een geestelijke (een klerk (u) misdadig gewond was, zoodat hij bijna dood was, te Huybergen in de zuidoostelijke richting naar Calmpthout toe, welke persoon door Lodewijk van

Litte, schout in Waterland en door Reinken van Kalmphout, die bij hem was, op bevel van den schout van Antwerpen, Joos van Oppem, naar Calmthout is meegevoerd, alwaar hij stierf en ook werd begraven.

17. Omdat het verboden was door de meier van den abt van Tongerlool en daarvan ook reglementen waren gemaakt door schepenen van den abt te Calmthout, dat geen zieke (ongave (v) schurftige? schapen binnen genoemd rechtsgebied mochten worden aangetroffen, zoo was het, dat Peter van Neste zulke schapen schutte te Huybergen en ze naar Calmthout dreef, zooals al zijn voorzaten menigmaal gedaan hadden op bevel van den abt van Tongerlool en hij inde het schutgeld en sprak daarover vonnis uit, waarbij (evenwel) de Heer en Vrouwe van Valkenburg, toendertijd heer en vrouwe van Bergen, aan den schout te Putte bevel gaven om die schapen van Calmthout (weg) te halen en ze in het Bergsche gebied te drijven, hetgeen hij met wel 200 schapen deed. Toen verzochten de schout van Antwerpen, Joos van Oppem en de schout in Waterland (wegens den hertog) Peter de Tolnare aan de Vrouw van Bergen en deed zij haar rechtbank alle genoemde schapen wederom leveren, vrij naar dezelfde plaats waar zij ze had doen halen en ze (de schout in Waterland) zouden de schout van Putte hebben gevat en hem op het Steen te Antwerpen hebben gevangen gezet, indien hij hen niet was ontlopen op het kerkhof (van Huybergen).
18. Vervolgens sloeg de jonge Nout Goetlied den jager dood van den Heer van Duvenvoorde, tusschen de grenspaal van Dekensriet en de Nispensche Drieboutsberg eerder genoemd: dat werd berecht door Jan Brakenier van Herenthals, schout van Antwerpen, die dien man deed vierendelen en zijn huis verbranden: het land waarop dat huis was gebouwd was maar drie jaar tevoren door den abt van Tongerlool op voorlijf en cijns uitgegeven.
19. Vervolgens had een man een bijenkorf gestolen en die tot in Huybergen gedragen tot in een huis op het uiterste der grens en dat moest hij vergoeden aan heer Godevaert van den Deelft schout van Antwerpen ten behoeve van den hertog. . . .

Uit alles blijkt, dat het stuk niet af is. Is het misschien nimmer gebruikt en diende het alleen als een memorandum? Uiterlijk is het moeilijk te dateeren, maar inwendig verraden taal en vorm een periode uit de 14e eeuw.

Zoo lijkt het me wel mogelijk een meer nauwkeurige bepaling van het tijdstip te geven: Vooreerst is er sprake van den hertog van Brabant: dus moet het ontstaan zijn vóór de regeling der hertogin Johanna. Duidelijk zegt men: dat Gerard van Uden, schout van Antwerpen was „bi tiden miñs heren vadere van Brabant”, welnu die Gerard van Uden was in zijn ambt gedurende de regeering van Hertog Jan II (Hij komt o.a. voor in een acte van 1308, 28 Januari, Antwerpen Stadsarchief,

Privilegiekom, Capsa E. 55) en aldus is ten tijde van het opstellen van ons stuk, Jan III, die van 1312 tot 1355 (5 December) regeerde, hertog. Het moet dus gesitueerd worden vóór het jaar 1355, maar er zijn nog wel andere aanknoopingspunten.

Bij het aantal precedentes, dat wordt aangehaald zal men een zekere volgorde mogen verwachten, waarbij de eerste vermeldingen het oudst en de latere van jongeren datum zullen zijn.

Claas van Nispen, drossaart van Bergen, vinden wij genoemd in het jaar 1329 en vervolgens is er tweemaal sprake van de Vrouwe van Bergen op Zoom „mînre vrouwen van Valkenborgh ende Berghen”, dat is dus Johanna van Voorne, echtgenoot van Jan van Valkenburg en aangezien zij is overleden in 1349 mag de oorspronkelijke tekst van ons stuk gesteld worden vóór dien datum.

De moord op dien jager van den heer van Duvenvoorde wijst op dezelfde periode, want Willem van Duvenvoorde, Heer van Oosterhout verkreeg zijne rechten op Breda gedeeltelijk in 1334, gedeeltelijk na 1342, terwijl hij te Brussel is overleden in het jaar 1353.

Tot meerdere controle kunnen wij nog gebruiken het feit, dat Gillis van Buseghem als schout van Antwerpen fungeerde in 1330 (*PRIMS F: Geschiedenis van Antwerpen*, dl. IV, blz. 19) terwijl heer Jan van Schoten, Willem Vinhamer en Diederik Cockhart worden vermeld in hun hier aangehaalde bevoegdheden in een Tongerloosche acte van 2 Maart 1336 (A.A.T. charters No. 539b) en aldus kon ik het stuk als ontstaan in het tweede kwartaal der 14e eeuw dateren, naar ik schat rond 1345.

Mag men onder een ander opzicht het stuk interessant noemen, omdat het ons iets onthult omtrent de misdadigheid in vroegere eeuwen in deze streken: ik geloof toch niet, dat men zonder meer tot een tamelijk hoge criminaliteit mag besluiten. Wij weten niet hoeveel tijd er tusschen de aangehaalde misdaden verliep, noch kennen wij de feiten voldoende om ze te beoordeelen.

Het geeft ons ook een beeld van de ingewikkelde rechterlijke bevoegdheden, waarbij de ene schout de andere gevangen neemt, als men bemerkte dat hij recht sprak buiten de heerlijkheidsgrenzen en zulks bleek wel nodig in een uitgestrekt, woest en dunbevolkte streek, het groote heidecomplex tusschen Huybergen en Brecht, Brasschaet en het zuidelijke gebied van Wouw-Rosendaal, een echte grensstreek, waarvan de bewoners nu na zeven eeuwen overschrijden van de grenzen nimmer bijzonder strafbaar vinden.

R. VAN HASSELT.

- (a) *Bijdragen tot de Geschiedenis*, Turnhout 1933, jg. 24, p. 182.
 — *Gedenkschriften Ondb. Kring Esschen*, 1937, p. 37.
 cfr. E. VAN GOOR: *Geschiedenis van Stad en Lande van Breda*, 's Hage, 1744, IV p. 429.
 (b): Hertsputte, Hortsputte, zie; *Jaarboek Ghulden Roos, Roosendaal*, 1946, p. 115.
 (c) cfr. VAN HASSELT EN WEIJNEN, *Plaatsnamen van Roosendaal*, 1948, p. 115, No. 1008.
 (d) cfr. G. MEEUSEN; *Gedenkschriften O.K. Esschen*, 1937, No. 1-2. Met kaart.
 (h) cfr. *Plaatsnamen van Roosendaal*, o.c.
 (i) idem, No. 1849b p. 85. No. 434.
 (k) verdwenen ven in de heide bij Kalmphouthout (bij de Kruisstraat).
 (l) onduidelijk, in het Tongerlo's stuk leest men: amiis.
 (m) ligging onbekend.
 (o) den Ol = de Nol, Nolmoer, in de Kalmphoutsche heide.
 (p) cnape; dienstman, hoveling van den Heer van Bergen.
 (r) Eygen van Akeren, d.i. Land van Eekeren in het latere hertogdom Hoogstraten.
 (s) cfr. TH. DE ROUCK; *Nederlantse Herbaut* p. 291-292 en E. VAN GOOR *Gesch. Breda*, o.c. III, p. 355.
 (t) cfr. A. ERENS in: *Taxandria* XLI, 1934, p. 179.
 (u) *clerc*: geestelijke met lagere wijdingen, geletterde, schrijver.
 (v) ongave: cfr. VERDAM; *Mnd. Woordenbk*; slecht, gebrekkig.

BIJLAGE

Het es te wetene dat dit siin putte pale ende paelstede der heerlecheit ons he(re)n tsertoghen van Brabant ende des eygendoms tsgodshuus van Tong(er)-loe. Welc heerlecheit ende eyghendom even verre strecken omtrent Calmthout ende Eshgene ende daer omtrent, die wilen bi (ti)den miins he(ren) vadere van braba(n)t, daer God die ziele af hebben moete, van Gerarde van Uden schout-het tAntwerpene Ende oec mins he(ren) tide van die nu es van Brabant¹ van heren Clase Swane(n) drossate ende here Gilisz¹ van Quaderibbe Ridde(re) Raet in Brabant tghesteken³, ghesedt, ghebandt ende ghevriit waren met vcnisse ende met rechte ende en tgheen van⁴ pointe van Rechte acht(er) tghe-latene, gheliic die caerten ende die bezuke die daer af ghemaect siin claerlec spreken.

Inden yersten es putte pale ende paelstede die stake vanden stake op puusberch, vande⁸ Puusberghe opte Drieberg(h)en, vanden Drieberghen op Scomersputte, van Scomersputte op oestende van Zust(er)mee, vanden oestende van Zust(er)mere op Hertsputte, van Hertsputte, van Hertsputte opt Zuudeende van Otmeere, vanden zuuteende van Otmeere op die Dekensriit, vander Dekensriit opten Nisprenre drieboutsberch, vande Nisprenre drieboutsberch opdie Hesselensvoert, van Hesselensvoert opten Ellendeghe berke, vanden Ellendeghe berke opten voerghe-noemden stake.

Binnen dese putten en paelsteden voers. op die Wildert, more ende heyde bin-nen den palen ende tote den pale ende paelsteden ghelegghen, soe heeft mijn he(re) die h(ertoghe van Brabant ende siin vorders gheriicht die poente die hier na ghescreven staen.

— In eene stede gheheten Puwesvenne, was wilen verdrinct ende ver(s)moert⁶ een wiif van Brechte van haren (amis)⁷; dat richte van tshertoghen halve, Arnoud die Moelnare⁸ scouthete in Waterlant ende Oebreht van Cal(m)pt-hout, die onder hem was, groef dat wiif.

— Daer na was een wiif vermord⁹ aen dander zide vande Puusberghe taekeren waert, dat richte die here van Aekeren, want buten den voers. palen gheschiede.

- Item hier na wart vermoort noch een wiif bi Swalewen meere dat richte die voers. Arnout van tshertoghen weggen ende deedse graven daer ter stede.
- Item daer na op enen jaerdach vant men enen man vermoort liggende aene die westside vanden Wiintgate, dat richte van tshertoghen halve Diederic van Cal(m)pthout metten scepenen van Calmthout die dien doeden groef inden kercgraft te Cal(m)pthout int hof.
- Daer na een man hiet¹⁰ Roef van Hollant versloech enen man (heet) Gherart van Baerle tusschen den Ol ende Huberghen ane Gerarts cruce; dat richte van tshertoghen weggen die voergh. Aernoud die Moeln(er)e metten scepenen van Cal(m)pthout ende van Esschen.
- Daer na wart vermoort een man hiet¹¹ Willem Dusen, knape van Berghen, ane ghenen Ol; dat richte van tshertoghen weghe Jacop lamen sone¹² schouthet in Waterlant metten lieden des Eyghens ende met tshertoghen mannen daer omtrent gheseten, die t'Eenigen¹³ quamen.
- Daer na vinc bi Puusberghe die meester van Boevendonc enen dief gheboren van Woensdrecht, die beesten ghestolen hadde; dat richte Giliis van Buseghem van tshertoghen weghe, want hi dede den dief tAntwerpe(n) hanghen.
- Item een man ute heerschappen van Aeke(re)n hadde torf ghedolven binnen desen palen, die torve waren daer besedt van 'sab(t)s weggen van Tongerlo ende omme dat die man aenverde bezedt goet, dat beterde hi hem Giliese van Buse(n)ghem tot tshertoghen behoef ende oec verborghe hi den goodshuse sinen scade.
- Item Bastiin van Amerlo, als van miins her(en) Godevaerts weghe¹⁴ van brabant, die doen was here van Aekeren, warp in binnen dese palen eene heyninghe miin her(e) Godevert voersz. bi tshertoghen ghebode moeste die selve heyninghe doen weder oprichten in sinen coste ende met sins selfs lieden van Aekeren.¹⁵
- Item Claus van Nispen drossate van Berghen dede een Waerheit van tsheren weghe van Berhen te Huberghen al vast anden kerkchof ane die zuutside; ende want Huberghen gheleghen es binnen der voerghenoemde palen, soe moeste miin her Costiin van Ranst, die na Clause drossate van Berghe wart, die stede met mannen ende met scepenen weder sayseren ende den hertoghen end tgodshuus weder doen te(n) haren rechte; dit gheschiede bi Gelise¹⁶ van Buseghem schouthet in Antwerpen.
- Item als men hevet alle tshertoghen lieden, die binnen den vors palen gheseten siin, gheboden te comen tot Esschen ter Eeninghe(n), so siin die van Huberghen oec mede comen ter selver eeninghen.
- Voert gheviel, dat Henric van Orde(re)n, scouthet te Putte miinre vrouwe van Berghen, bekende ende lyede voer tscapene van Esschen, dat hi (t)ghe maent hadde vonissen binnen desen palen, opt Puusghe Moer; dat moest hi beteren Peteren vande(n) Dilven, scouth(et) van Antwerpen tshertoghen behoef.
- Item Jan. Cloexsone uut ghenen Eertbrande, sloech Wout(er) Scoene Artsone binnen desen palen bi Drieberghen; dat beterde hi Gielise van Buseghem scouthet van Antwerpen tshertoghen behoef.
- Item een man uut Zeelant stal een coppel scape te Brechte ende doen hise hadde ghedreven tot alvast bi Huberghen ane deinde vanden berghe, achtervolghdene ende vinckene Willem Vehamer tshertoghen schouthet in Esschen ende die volghers moecten die scape(n) hare te Cal(m)pthout int dorp ende

tshertoghen scouthet in Waterland, Jacob Lamenssone dede overleveren dien dief Jane van Pulle, scouthet te Brechte, die te vore verzekeren moeste, dat hi dien dief hanghen soude, ghelic hi oec dede.

— Item Claus Veren bettensoens¹⁸ dochter vanden Putte, omtrent XV jaer out, bleef doet onder eenen heydewaghen biden Puuschenmoer niet verre vanden Meerken; ende omme dat Henric Bloc, scouthet miinre vrouwe van Berghen te Putte he(m) onderwant gherichts daer af, orlof ghevende den doede lichame tane verdene, ende peerde en waghene en wech te vurenne, daer omme vinckene Hughe Lamssone, scouthet in Waterlant van tshertoghen weggen ende voerden(n)e tAntwerpen inden Steen; ende moest bueten¹⁹ en beteren den selven scouthet van Antwerpen.

— Item een clerck was vermoort al tot(ter) doet bi Huberghen zuutoest te Cal(m)pthout wart, den welken Lodewiick van Lute²⁰ scouthet in Waterlant ende Reynke van Calmpthout die onder hem was, bi bevelen Joes van Oppem, scouthet tAntwerpen namen ende voerdene te Calmpthout ende daer starf hi ende waert aldaer ghegraven.

— Item want verboden was van 'tsabs meyere van Tongerloe, ende coeren waren ghemaect met 'sabs scepenen voers. van Calmpthout, dat gheen ongave (ongane?) scape binnen putten, palen ende paelsteden vors. niet gaen en souden noch en mochten, soe scutte Peter vanden Neste, diere scape van Huberghen ende dreefse te Calmpthout ghelic al siin voersaten dicwile hadden ghedaen van tsabts weggen vors.

Ende nam van dien ghescutten scapen vors. siin scot²¹ ende coere metten vonnisse waer bi die here ende vrouwe van Valkenborch, doen here ende vrouwe van Berghen, bevalen haren scouthet van Woude (*veranderd in: Putte*), dat hi diere scape van Calmpthout die binnen putte ende palen vors. ghinghe alle halen soude ende int heerscap van Berghen driven, dat hi dede wel van cc scapen ende bat doen voer die scouthet van Antwerpen, Joes van Oppen²² ende Peter die Tolnare scouthet in Waterlant tot miinre vouwen van Valkenborch ende Berghen voersz. ende deden haren ende haren gherichte alle die voersz. scape(n) weder leveren los ende vri(?) ter selver stede daer sise hadden ghehaelt ende souden den scouthet van Wouw (*veranderd in: Putte*) hebben ghevaen ende tAntwerpen ghevoert inden Steen, en had hi hen niet ontlopen opten kerc-hof.²³

Item, die Jonghe Nout Goetlief sloech doet heren Willem(s) jaghere van Duvenvorde²⁴ tushge den palen vander Dekensriit ende den Nispenre Drieboutsberch voersz., dat richte Jan Braekener²⁵ van Herentals, scouthet van Antw(er)pene, die ver. . . . (woord is onduidelijk veranderd)²⁶ den man ende verbernde siin huus, van welken huse die hoffstat dabt van Tongerloe mer *iii* jaere voer dat ghericht uut ghegheven hadde op voerlief end zekeren tsens. (*bet navolgend is met andere hand geschreven*):

Item een man hadde ghestolen een byekaer ende ghedraghen tote Huberghen onder die huse op dat uuterste vanden palen; dat moest hi beteren heren Godevarde²⁷ vander Deelst, scouthet van Antwerpen tote tshertoghen(s) behoef. . . .

Archief Klooster Huybergen, perkamentrol, 82 x 21 cm
ongedateerd, zonder zegels, ongenummerd.

in het handschrift in het Archief Abdij Tongerlo leest men:

- 1 -van brabant nu es van heren Clase Swanen,
- 2 Gilise
- 3 ghesteken
- 4 ende en gheen point van rechte achter ghelatene
- 5 van Puusberghe
- 6 versmoert
- 7 amis (amiis)
- 8 Arnoud die Molenerne
- 9 vermoerd
- 10 heet Roef
- 11 heet, er kan ook „heer“ staan?
- 12 Jacob Lammen sone
- 13 die ter eeningen quamen
- 14 van miins heren her Godevarts weghens
- 15 van Akeren
- 16 Giliese
- 17 Willem Vinhamer
- 18 Claus veren Bertsenoens dochtere
- 19 ende moest buten
- 20 Lodewiich van Litte
- 21 siin scoet
- 22 Joes van Oppem
- 23 opten kerckhof.
- 24 van Duvengoerde.
- 25 Jan Braekenier
- 26 die verdeilde den man
- 27 heren Goedevarde